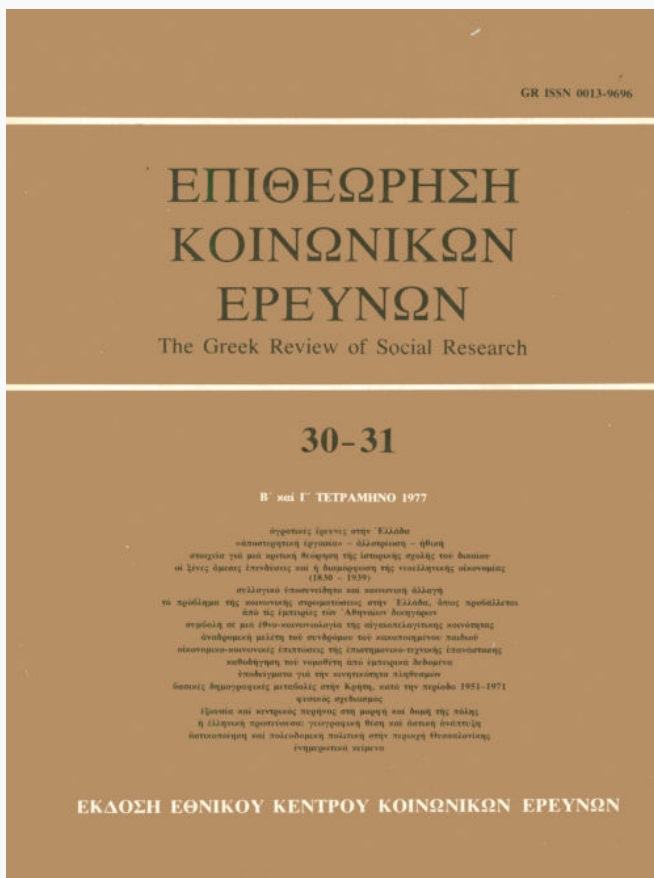

The Greek Review of Social Research

Vol 30 (1977)

30-31 Β'-Γ'

Φυσικός σχεδιασμός: Παραδείγματα εργασίας από την Ευρώπη στο τοπικό επίπεδο

Ελένη Ξαναλάτου-Δεργκάλιν

doi: [10.12681/grsr.197](https://doi.org/10.12681/grsr.197)

Copyright © 1977, Ελένη Ξαναλάτου-Δεργκάλιν

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Ξαναλάτου-Δεργκάλιν Ε. (1977). Φυσικός σχεδιασμός: Παραδείγματα εργασίας από την Ευρώπη στο τοπικό επίπεδο. *The Greek Review of Social Research*, 30, 328–335. <https://doi.org/10.12681/grsr.197>

φυσικός σχεδιασμός

Παραδείγματα εργασίας από την Ευρώπη
στο τοπικό επίπεδο

τῆς
Ἑλένης Ξαναλάτου-Δεργκάλιν

Ἀρχιτέκτονος-Πολεοδόμου

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΤΟΠΙΑ
ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΟΥ ΓΙΝΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥ-
ΡΩΠΗ, ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΔΙΩΚΟΜΕΝΟΥ ΝΕΟΥ
ΤΡΟΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

Ἕνας τρόπος γιὰ τὴν ἐπίτευξη τοῦ βασικοῦ στόχου τῆς γνώσεως τοῦ συγκεκριμένου χώρου, εἶναι ἡ γεφύρωση τοῦ χάσματος πού ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς πού σχεδιάζουν τὴν ἀνάπτυξη καὶ τοὺς χρήστες. Τὸ κείμενο πού ἀκολουθεῖ ἀναφέρεται στούς κτηριολόγους-πολεοδόμους-χωροτάκτες.

Τὸ πρόβλημα τῆς ἀναπτύξεως, σήμερα πιά, δὲν ἐντοπίζεται μόνο στό «ποῦ» θά γίνει ἡ ἀνάπτυξη, στό «πόσο» θά ἐπεκταθεῖ ὁ οἰκισμὸς ἢ ἡ πόλη, ἢ στό «πὸςες» οἰκοδομές θά κτισθοῦν σέ ποιά οἰκόπεδα. Τὸ βασικὸ πρόβλημα εἶναι τὸ «πῶς» θά γίνουν ὅλα αὐτά, γιὰ νά μπορέσουν νά ἱκανοποιήσουν τὶς ἀνάγκες ἀναπτύξεως σωστά, χωρὶς κοινωνικὴ ἀναστάτωση καὶ χωρὶς ἄστοχα τοποθετημένα χρήματα.

Αὐτὸ τὸ «πῶς» σήμερα ἐξετάζεται σοβαρά στὶς διάφορες χώρες τῆς Εὐρώπης, ὥστε νά μπορέσουν οἱ ἄνθρωποι, οἱ κοινοὶ πολῖτες, νά ζήσουν σ' ἕνα κατὰ τὸ δυνατόν ἁρμονικὸ περιβάλλον πού νά τὸ αἰσθάνονται οἰκεῖο. Σ' ἕνα τέτοιο ἁρμονικὸ καὶ οἰκεῖο περιβάλλον θά πρέπει νά ἐνταχθεῖ ἡ ἀνάπτυξη.

Τὰ ἐρωτήματα πού σήμερα μελετῶνται στὸν τομέα αὐτὸν εἶναι:

1. Εἶναι δυνατόν νά συγκεκριμενοποιηθεῖ καὶ νά μπεῖ σ' ἕνα εἶδος συστήματος, τὸ πῶς ἐπηρεάζεται ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸ περιβάλλον στό ὁποῖο ζοῦν;
2. Πῶς βλέπουν καὶ πῶς αἰσθάνονται οἱ ἴδιοι οἱ ἄνθρωποι τὸ καθημερινὸ τους περιβάλλον;
3. Ποιὸς εἶναι ὁ ρόλος τοῦ ἀρχιτέκτονα σ' ὅλες τὶς ἐιδικότητές του, ὅταν θά πρέπει νά ἀπαντήσει σ' αὐτές τὶς ἐρωτήσεις;

Τὶς ἀπαντήσεις στά ἐρωτήματα αὐτὰ προσπαθοῦν νά δώσουν οἱ ἐρευνητές καὶ οἱ διοικητικὲς υπηρεσίες στὶς διάφορες χώρες κατὰ διαφορετικοὺς τρόπους.

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1975 ὁ Maurice Strong ἀνάπτυξε τὶς ἰδέες του στὰ Ἠνωμένα Ἐθνη μὲ τὸν ἀκόλουθο τίτλο: *What Now: Another Development*: Κατευθύνσεις καὶ προσέγγιση σέ μιὰ ἀλλοιώτικη ἀνάπτυξη, πού θά ἱκανοποιεῖ τὶς ἀνθρώπινες ἀνάγκες καὶ πού θά βασίζεται στὴν ἁρμονικὴ σύνδεση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ περιβάλλον του. Καὶ ὁ Strong ἐπεξηγεῖ:

«Ἄξιες πού ἀναφέρονται σέ κοινωνικὲς πράξεις πρέπει νά γίνονται ἀπλοποιημένα. Τὸ νά ἱκανοποιήσει κανεὶς τὶς ἀνάγκες τῶν ἀτόμων καὶ τῶν

κοινωνιών, σημαίνει κατ' ἄρχην νά τοὺς ἀναγνωρίσει τὸ δικαίωμα γιὰ μιὰ ζωὴ κοσμιότητος καὶ ἀξιοπρέπειας.

Τὰ δικαιώματα τῆς ἐκπαίδευσως καὶ γενικότερα τῆς μορφώσεως, τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκφράσεως, τῆς ἐνημερώσεως καὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς παραγωγῆς, εἶναι ὅλα δικαιώματα πού ἐκφράζουν τὴν ἴδια ἀνάγκη, τὴν ἀνάγκη τῆς κοινωνικῆς ἁρμονίας. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀντιφατικὸ νά φαντάζεται κανεὶς ὅτι ἡ συζήτηση γιὰ τὴν ἀνάπτυξη μπορεῖ νά περιοριστεῖ σ' αὐτὸ πού λέγεται 'ικανοποίηση τῶν βασικῶν οικονομικῶν ἀναγκῶν καὶ μόνο'.

Συνεχίζοντας ὁ Strong συγκεκριμενοποιεῖ τὸ θέμα του γιὰ τὰ στοιχεῖα στὸ πλαίσιο τῆς ἀπαιτήτης νέας δουλειᾶς πού πρέπει νά γίνει: «Ἡ ἀνάπτυξη εἶναι ἓνα σύνολο. Εἶναι οἰκολογική καὶ κοινωνική καὶ οικονομική. Οἱ πολιτικές καὶ οἱ ὑπηρεσιακές διαστάσεις μποροῦν νά γίνουν καταληπτές μόνο μέσα στὰ πλαίσια μιᾶς συστηματικῆς διασυνδέσεως. Οἱ ἐνέργειες πού ἀπορρέουν ἀπὸ τὶς πολιτικές καὶ ὑπηρεσιακές διαστάσεις θά πρέπει νά ἀποτελοῦν ἓνα ἁρμονικὸ σύνολο. Ἐπίσης οἱ ἀνάγκες δέν μποροῦν νά ἀνεξαρτητοποιηθοῦν μεταξύ τους. Ἡ ἱκανοποίηση μιᾶς ἀνάγκης εἶναι ταυτοχρόνως καὶ ἡ κατάσταση καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἱκανοποιήσεως ἀπὸ τὶς ἄλλες ἀνάγκες. Ἡ ἀνάληψη μπορεῖ νά γίνεται γιὰ τὴν κάθε μιὰ, ἀλλὰ δέν πρέπει τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα νά ἀπομονώνεται ἀπὸ τὶς ἄλλες. Ἐπομένως τὰ μέρη (στοιχεῖα) τῆς νέας δουλειᾶς εἶναι ἀλληλοσυμπληρούμενα.»

Καὶ καταλήγει ἐπεξηγηματικά: «Τὰ βασικά σκέλη μιᾶς νέας ἢ ἀλλοιωτικῆς ἀναπτύξεως θά πρέπει νά εἶναι:

- α. Φροντίδα γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν ἀναγκῶν, μὲ πρώτη τὴν ἐκρίζωση τῆς φτώχειας.
- β. «Ἐνδογενῆς καὶ συσχετιζόμενη» σημαίνει ἀνάπτυξη βασισμένη στὴ δυναμικότητα τῶν κοινωνιῶν πού τὴν ὑποβαστάζουν.
- γ. «Ἄρμονια μὲ τὸ περιβάλλον» σημαίνει ἄρμονια ἀνάμεσα στὸ φυσικὸ, τὸ τεχνητὸ καὶ τὸ ἀνθρώπινο περιβάλλον.

Τελικὰ φαίνεται ὅτι μιὰ ἄλλη ἀνάπτυξη προϋποθέτει ἀναδιάρθρωση τῶν δομῶν πού ὑπάρχουν. Ἄμεση δράση εἶναι ἀπαραίτητη καὶ δυνατή. Ὁ καιρὸς ἔφθασε νά περάσουμε ἀπὸ τὰ λόγια στὶς πράξεις».

Ἡ διάλεξη αὐτὴ ἔκανε πολλὴ αἴσθηση, σχολιάστηκε πολὺ θετικά, ἔβαλε τὰ θεμέλια ἀλλαγῆς σὲ ὀρισμένους χώρες καὶ ἐνεθάρρυνε τὴ συνέχιση τῆς δουλειᾶς σὲ χώρες πού ἤδη εἶχαν ἀρchiσει νά ἐργάζονται στὰ πλαίσια τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. Γενικὰ μποροῦμε νά ποῖμε ὅτι ἡ πλειοψηφία τῶν εἰσηγήσεων στὸ συνέδριο τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν τὸ 1975 περιτράφηκε γύρω ἀπὸ αὐτὴ τὴν τοποθέτηση, μὲ ἀποτέλεσμα νά διατυπωθοῦν οἱ ἀνάλογες ἀποφάσεις (resolution), ὅπως οἱ ἀκόλουθες:

UNEP/GC/51 add.1 3/4/75 Resolution 3343 (XXIX) p. 2¹ καὶ

UNEP/GC/51/add.2 27/3/75 Resolution 3337 (XXIX) p. 3²

Ἄς δοῦμε ὅμως συγκεκριμένα τί γίνεται στοὺς τομεῖς αὐτοὺς στὴν Ἀγγλία, τὴ Γαλλία καὶ τὴν Ἰταλία σχετικὰ πάντα μὲ τὴ γνώση τοῦ συγκεκριμένου χώρου, σάν βάση γιὰ τὴν ἀνάπτυξη.

Ἀγγλία

Δύο σοβαρὲς προσπάθειες σὲ δύο διαφορετικὸς τομεῖς δραστηριότητος:

A. Στὸν τομέα τῆς Ἐκπαίδευσως

Τὸ Town and Country Planning Association³ (TCPA) χρηματοδοτεῖται ἀπὸ τὸ ἀγγλικὸ κράτος γιὰ νά εἰσάγει στὴν ἐκπαίδευση τὴ γνώση γιὰ τὰ προβλήματα τοῦ περιβάλλοντος. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἐκδίδει ἀπὸ τὸ 1971 τὸ δελτίο *BEE (Bulletin of Environmental Education)* σὲ ἔνδεκα τεύχη τὸ χρόνο, πού ἀπευθύνεται κυρίως στοὺς ἐκπαιδευτικούς. Ἀσχολεῖται μεταξύ ἄλλων μὲ τοὺς οἰκισμοὺς σάν χώρους, καὶ ἐιδικότερα μὲ τὴ διαμόρ-

1. UNEP/GC/51 Add 1. 3/4/75. Resolution 3343 (XXIX). p. 2. «Program of Action on the Establishment of a New International Economic Order and the International Development Strategy, for the second United Nations Development Decade, with emphasis on an integrated approach in the fields of commodities, agriculture and industrial development.» (Ἀπόφαση 3343 (XXIX), σελ. 2. «Πρόγραμμα δράσεως γιὰ τὴν ἐπικύρωση μιᾶς νέας διεθνούς οικονομικῆς τάξεως καὶ ἡ στρατηγική διεθνῶς ἀναπτύξεως, γιὰ τὴ δεύτερη δεκαετία ἀναπτύξεως τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, μὲ ἐμφαση σὲ μιὰ ὁλοκληρωμένη προσέγγιση στὰ πεδία ἀναπτύξεως, τοῦ ἐμπορίου, τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας.»)

2. UNEP/GC/51/Add 2. 27/3/75. Implementation of general assembly resolution 3337 (XXIX), p. 2. «Demographic, social and behavioural aspects.

A more profound understanding of demographic social and behavioural patterns of the peoples involved in relation to their environment is needed if practical measures are to be elaborated to improve their quality of life, and if an abrupt disruption in ways of living, with the accompanying social stress and dislocation, is to be reduced or avoided. In addition to social and psychosocial factors, the study should include epidemiological and health aspects.» «Σύγκληση τῆς γενικῆς συνελεύσεως γιὰ τὴ συμπελοση τῆς ἀποφάσεως 3337 (XXIX), σελ. 3. Μιὰ μελέτη γιὰ θαῦτερη γνώση τοῦ δημογραφικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ υποδείγματος συμπεριφορᾶς σὲ σχέση μὲ τὸ περιβάλλον στὸ περίπλοκο τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν, χρειάζεται τὴν ἐπεξεργασία πρακτικῶν μέτρων πού νά ἀποδεικνύουν τὴν ποιότητα τῆς ζωῆς, ἐάν μιὰ ἀπότομη διάσπαση στοὺς τρόπους ζωῆς πρόκειται νά μωθεῖ ἢ νά ἀποφευθῆί μὲ τὰ συνοδευόμενα κοινωνικὰ ἄγχη καὶ τὶς ἐξαρθρώσεις. Ἐκτός τῶν κοινωνικῶν καὶ ψυχοκοινωνικῶν παραγόντων, ἡ μελέτη θά πρέπει νά περιλαμβάνει καὶ ἀπόψεις γιὰ τὴ βελτίωση τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν ἐπιδημιῶν καὶ γενικότερα τὴν ὑγεία.»)

3. Town and Country Planning Association (TCPA) 17, Carlton House Terrace, London S W 1 Y 54S Γνωρίζοντες τὸ θέμα: David Hall καὶ Colin Ward.

φωση καί σχέση τῶν κτιρίων μεταξύ τους· καί σάν ἀποτέλεσμα ἐξετάζεται ὁ δημιουργούμενος χῶρος.

Αὐτές οἱ πλευρές ἐξετάζονται σάν ἓνα μέρος τοῦ οἰκολογικοῦ συστήματος, μέ τή συγκέντρωση κοινωνικῶν, οἰκονομικῶν καί φυσικῶν ἀπόψεων γιά τόν οἰκοδομημένο χῶρο.

Τό 1976 ἄρχισε μέ χρήματα τοῦ εκπαιδευτικοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους ἓνα διετές εκπαιδευτικό πρόγραμμα μέ τίτλο *Ἡ τέχνη καί τό κτιζόμενο περιβάλλον*, σάν συμπλήρωση τῆς προσπάθειας πού ἄρχισε τό 1971. Τό πρόγραμμα αὐτό ἀπευθύνεται στούς νέους τοῦ σχολείου ἀπό 16 ἕως 19 ἐτῶν. Δώδεκα σχολεῖα διαλέχθηκαν γιά τή δοκιμή τῆς ἐκπαίδευσως αὐτῆς μέχρι νά γίνει ἡ τελική μεθόδευση τῆς καί ἡ εἰσαγωγή τῆς σέ ὅλα τά σχολεῖα τῆς χώρας.

- Τά βασικά ἐρωτήματα τοῦ προγράμματος εἶναι:
- α. Ποιά εἶναι τά συναισθηματικά βιώματα πού προκύπτουν ἀπό τό κτισμένο περιβάλλον, καί ποιά ἡ σημασία τους γιά τόν καθένα;
  - β. Πῶς αἰσθανόμαστε μέσα στίς πόλεις καί τί αἰσθήματα τρέφουμε γι' αὐτές;
  - γ. Τί εἶναι αὐτό πού μᾶς κάνει νά αἰσθανόμαστε οικεῖα σέ ἓνα τόπο;
  - δ. Τί εἶναι αὐτό πού μᾶς κάνει νά μήν αἰσθανόμαστε ἄνετα σ' ἓνα μέρος;
- Τά ἐρωτήματα καί οἱ ἀπαντήσεις αὐτές θά μελετηθοῦν προσεκτικά μέ σκοπούς σάν τοῦς ἀκόλουθους:

- α. Γιά τοῦς μαθητές
Νά καλλιεργήσουν τίς γνώσεις τους γιά τό περιβάλλον τους.
Νά ἀναπτύξουν τήν ἰκανότητα ἀξιολογήσεως τῶν αἰσθημάτων τους γιά τό περιβάλλον τους.
Νά ἀναπτύξουν τήν κριτική τους ἰκανότητα γιά τίς ἰδιότητες τοῦ περιβάλλοντος.
Νά ἀναπτύξουν καί νά συγκεκριμενοποιήσουν τά θετικά βιώματα ἀπό μέρη καί στοιχεῖα τοῦ ἄμεσο οἰκιστικοῦ τους περιβάλλοντος.
- β. Γιά τοῦς δασκάλους
Νά βρεθοῦν οἱ σωστοί τρόποι διδασκαλίας γιά τήν ἐνημέρωση καί γνώση τῶν μαθητῶν γύρω ἀπό αὐτές τίς ἔννοιες καί τά προβλήματα.
- γ. Γιά τά ἀποτελέσματα τῆς ἔρευνας καί τίς ἐφαρμογές
Ἀπό τά ἀποτελέσματα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ εκπαιδευτικοῦ αὐτοῦ προγράμματος νά εἶναι δυνατὸν νά βελτιωθοῦν: ἡ τεχνική, τά ὕλικά καί ἡ διαμόρφωση τῶν χώρων, πού θά πρέπει νά ἐφαρμόζονται, ἔτσι ὥστε νά ἰκανοποιεῖται ἡ αἰσθητική, συναισθηματική καί ψυχική ἄνεση τῶν ἀνθρώπων στό ἄμεσο περιβάλλον τους.

Τρόπος διδασκαλίας

Ἡ διδασκαλία γίνεται μέ ἀναγνωριστικούς 330

περιπάτους στήν πόλη, ὅπου οἱ μαθητές προσπαθοῦν νά ἐκφράζουν τά αἰσθήματά τους μέ κείμενα καί σκίτσα, χωρίς νά ἀναφέρονται στήν ἱστορία καί χωρίς νά χρησιμοποιοῦν τεχνικούς ἢ ἀρχιτεκτονικούς ὄρους. Μ' αὐτό τόν ἀπλοποιημένο τρόπο πιστεύεται ὅτι θά φθάσουν στή ζωντανή καί αὐθόρμητη συνειδητοποίηση τοῦ περιβάλλοντός τους, γιά τήν περιγραφή καί τήν ἀξιολόγησή του.

Ἡ ἔργασία αὐτή, σέ ὅλα τά ἐπίπεδά της, θά εἶναι συνεχῆς καί σάν μελέτη καί σάν ἀξιολόγηση. Καί, ἀπό τήν παρακολούθηση τῶν ἀποτελεσμάτων κάθε φορά, θά συμπληρώνεται καί θά διορθώνεται, ὥσπου νά φθάσει στό ἐπιθυμητό ἀποτέλεσμα.

Παρατηρήσεις

Ὁ ὑπεύθυνος τοῦ προγράμματος αὐτοῦ, ὁ Colin Nard, πιστεύει ὅτι, ἐάν ἡ ἰκανότητα τῆς κρίσεως καί τῆς ἀξιολογήσεως τοῦ περιβάλλοντος ἐδραιωθεῖ στά παιδιά ἀπό τά σχολικά τους χρόνια, τότε θά εἶναι πολὺ πιό εὐκολο καί φυσικό γιά τόν κάθε ἄνθρωπο νά συμμετέχει στόν φυσικό σχεδιασμό καί στήν ἐξέλιξη τοῦ περιβάλλοντος στό ὅποιο ἀνήκει, ἐπηρεάζοντας συνειδητὰ τίς ἀποφάσεις. Αὐτό ἐξ ἄλλου εἶναι ἡ βασική ἐπίδιωξη τοῦ προγράμματος αὐτοῦ, πού βασίζεται στή διαπίστωση ὅτι ὑπάρχει χάσμα ἀνάμεσα στή μεταβολή τοῦ περιβάλλοντος καί τοῦς χρήστες. Τό χάσμα αὐτό ἔχει μεγαλώσει πολὺ λόγω τῆς ραγδαίας οικονομικῆς προόδου τῆς βιομηχανικῆς περιόδου, μέ ἀποτέλεσμα τῆ δημιουργία σοβαρῶν κοινωνικῶν προβλημάτων.

Β. Στόν τομέα τῆς καθαρῆς ἔρευνας

Τό Centre for Environmental Studies (CES)⁴ εἶναι ἓνας ἀνεξάρτητος ὀργανισμός μέ ἀντικείμενο τήν προώθηση καί τή διάδοση τῆς ἔρευνας γιά τά προβλήματα καί τίς διαδικασίες, σέ ὅλα τά ἐπίπεδα τοῦ φυσικοῦ σχεδιασμοῦ (πολεοδομικά-ρυθμιστικά-χωροταξικά). Οἱ ἐργασίες τοῦ CES ἄρχισαν τό 1967 χρηματοδοτούμενες κυρίως ἀπό τό ἀγγλικό κράτος καί σέ μικρὸ ποσοστὸ ἀπό τή Ford Foundation.

Ἀντικείμενο τοῦ CES εἶναι ἡ ἔρευνα καί ἡ ἐφαρμογή της, ἡ ἐκδόση ἐνημερωτικῶν δελτίων (ἔχει ἐκδώσει ἕως τώρα περίπου 450) καί ἡ ὀργάνωση σεμιναρίων καί συνεδρίων. Ἀναλαμβάνει ἐπίσης μελέτες καί ἔρευνες ἀπό τίς τοπικές ὑπηρεσίες φυσικοῦ σχεδιασμοῦ καί προγραμματισμοῦ. Ἡ μεγάλη δραστηριότητα πού ἀναπτύσσει τό CES ὀφείλεται στό ὅτι ὅλο καί περισσότερο ἡ

4. Centre for Environmental Studies (CES)
62, Chandos place, London WC 214 4HH
Γνωρίζοντες τό θέμα: Gillian Lomas καί Cynthia Cockburn.

έρευνα του προβληματισμού θεωρείται απαραίτητη. Τέτοιο παράδειγμα είναι η ανάθεση και χρηματοδότηση έρευνας στο CES, το 1973, από το Υπουργείο Περιβάλλοντος της Άγγλιας (DOE).

Η έρευνα αυτή, με τίτλο «Monitoring and Evaluation of Housing Action Areas (HAA)», θά διαρκέσει δυόμισυ χρόνια και τό πρόγραμμα της είναι: Οικιστικές περιοχές όπου οι συνθήκες ζωής δέν θεωρούνται ίκανοποιητικές από τήν άποψη τής συνθέσεως του πληθυσμού και από τήν άποψη τής ποιότητος γενικά του οικιστικού περιβάλλοντος. Τό αντίκειμενο τής έρευνας είναι ή περιγραφή τών αντιδράσεων τών κατοίκων γιά τίσ αλλαγές τού φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος. Σέ συνδυασμό έρευνώνται οι ευκαιρίες έδρασης, οι άποδοχές και οι πόροι παντός είδους, πού άντιστοιχούν στην περιοχή πού μελετάται. Όλα αυτά θά συσχετισθούν μέ τούς αντίστοιχους πολιτικούς στόχους και τήν πολιτική (policy). Έπίσης θά μελετηθεί τό τι συνέπειες θά ύποσσει ό οικισμός, σάν κάτοικοι και σάν οικιστικό περιβάλλον, όταν αυτές οι συνθήκες αλλάζουν.

Η έρευνα αυτή μεθοδεύτηκε σέ τρία μέρη.

α) Μελέτη μιās περιπτώσεως (Case Study) HAA στή βόρεια Άγγλία.

Στήν άνάλυση τής ύφισταμένης καταστάσεως θά περιγραφούν ή κατάσταση τών κατοίκων, τό περιβάλλον τους και οι συσχετίσεις τους. Θά μελετηθούν οι άποφάσεις γιά τήν εφαρμογή μέτρων, τά μέτρα και τά αναπτυξιακά προγράμματα τών τοπικών υπηρεσιών, πού πρόκειται νά ύλοποιηθούν βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Αυτά θά μελετηθούν περιπτωσιακά αυτά καθ' έαυτά και πρό παντός συγκριτικά, δηλαδή θά καθοριστει ή σχέση και ή εξάρτηση πού ύπάρχει μεταξύ τους.

β) Η έρεση μεθόδων και μηχανισμών πού θά περιγράφουν τίσ σταδιακές αλλαγές τών κοινωνικών και τών φυσικών συνθηκών.

Εϊδικότερα: Η άνάλυση κάθε έξελικτικής αλλαγής προβλέπεται νά είναι κριτική και συγκριτική μεταξύ τών περιοχών πού έρευνώνται. Άκόμη και ή σύνθεση του πληθυσμού σέ κάθε περιοχή θά συγκριθει μέ τή σύνθεση τών άλλων περιοχών πού μελετώνται.

Μιά άλλη ενδιαφέρουσα σκοπία τής συγκριτικής αυτής ανάλυσεως είναι ή διερεύνηση τών αποτελεσμάτων από τήν εφαρμογή κάθε πολιτικής (policy) βασισμένης στίς συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές αντίστοιχα: θά συγκριθούν οι επιδράσεις τής εφαρμογής κάθε πολιτικής, τόσο στίς διάφορες κοινωνικές ομάδες, όσο και στό σύνολο τών ανθρώπων κάθε περιοχής.

γ) Η έρεση ενός πλαισίου δουλειās (μέθοδος και μηχανισμοί) πού νά δείχνει μέ σαφήνεια

και ακρίβεια τίσ αξιολογήσεις από αυτές τίσ έρευνες στίς περιοχές HAA. Τό πλαίσιο αυτό θά πρέπει νά είναι σχετικό μέ τά άλλα κρατικά προγράμματα έρευνας, και συγκριτικής φύσεως, ώστε νά τά συμπληρώνει.

Π α ρ α τ η ρ ή σ ε ι ς

Οι συγκριτικές αυτές έρευνες παρουσιάζουν ιδιαίτερο ένδιαφέρον, γιατί περιέχουν και ανάλυον άλληλοεξαρτήσεις σέ διοικητική, περιφερειακή και διαπεριφερειακή κλίμακα. Όλα αυτά τά προγράμματα μελετούν και έπισημαίνουν πολύπλευρα θεωρημένες αλλαγές. Η έρευνα περιοχών HAA πού έγινε ως τώρα έδειξε ότι ύπάρχει στενή σχέση άνάμεσα στό άγχος τών κατοίκων τής περιοχής, τόν τόπο τής κατοικίας τους, τόν τρόπο πού κατοικούν και τίσ άλλες μορφές κοινωνικού άγχους.

Ένα άλλο βασικό συμπέρασμα πού άνάμενεται νά διατυπωθει καθαρά από αυτοι του είδους τίσ συγκριτικές μελέτες είναι ή διατύπωση άπόψεων γιά τή σχέση πού ύπάρχει μεταξύ του τόπου πού ύπάρχουν οι πόροι, τής προσφοράς εργασίας και του εκ τών άνω καθοριζόμενου συστήματος και τών όρων έργασίας. Έπίσης συγκεκριμενοποιείται τό πολύ σοβαρό πρόβλημα πού ύπάρχει άνάμεσα στή μη ίκανοποίηση τών κατοίκων από τόν τόπο τής κατοικίας τους, τήν αλλαγή τής δημογραφικής συνθέσεως τής μικροκοινωνίας και τούς όρους έργασίας. Όλα αυτά συνδυαζόμενα έχουν δημιουργήσει σοβαρές συνέπειες.

Γαλλία

Σοβαρές προσπάθειες έργασίας γίνονται στό μορφωτικό, στό κεντρικό και στό περιφερειακό επίπεδο:

1. Τό Centre de Recherche d' Urbanisme⁵ (CRU) ιδρύθηκε τό 1962. Βασικό του αντίκειμενο είναι ή έρευνα τής ποιότητος τής ζωής στίς πόλεις και στίς περιφέρειες στό συνολικό επίπεδο (global). Εϊδικότερα: μελετούν εκεί τό περιβάλλον σέ διάφορες κλίμακες, πού άνταποκρίνονται καλύτερα στίς άνάγκες τών κατοίκων (σχετικά μέ τούς πόρους, τίσ άνάγκες γιά χώρο, τίσ μεταφορές, τό κλίμα, τόν τρόπο ζωής, τήν τοποθέτηση και σχέση τών οικοδομικών όγκων, κλπ.).

Στό CRU εργάζονται έρευνητές μέ διάφορες ειδικότητες. Τό CRU άναθετει έρευνες και σέ ιδιώτες μελετητές. Έχει ακόμη ενδιαφέρουσα βιβλιο-

5. Centre de Recherche d' Urbanisme (CRU)

4. Av. du Recteur Poincaré, 75782 Paris

Γνωρίζοντας τό θέμα: J. P. Muret και M. Tilmont.

θήκη καί μεγάλη συγγραφική δραστηριότητα. Ὁργανώνει μεταπτυχιακοὺς κύκλους μαθημάτων διδακτορικοῦ ἐπιπέδου καί ἀπλά σεμινάρια. Ὅλες αὐτές οἱ δραστηριότητες τυπώνονται σέ ἐκθέσεις ὅπως οἱ ἀκόλουθες:

- α) Habitat ancien: Δίδεται μιά γενική εἰκόνα μελετῶν ἐξυγιάνσεως οἰκισμῶν ἀπό οικονομική, τεχνική, αἰσθητική καί κοινωνική σκοπιά. Περιγράφεται ἡ πολιτική ἐξυγιάνσεως οἰκισμῶν στήν Ἀγγλία, ἡ ἐξυγιάνση τοῦ Μονάχου, τοῦ Montauban καί τοῦ κέντρου τῆς Toulouse.
- β) Espaces ouverts: Ἐδῶ ἀναπτύσσονται ἡ σημασία τῶν ἐλευθέρων χώρων γιά τή ζωὴ τῆς γαλλικῆς πόλεως, ὁ σχεδιασμός καί προγραμματισμός ἀναπτύξεως, ἡ ὀργάνωση καί ἡ διοίκηση. Οἱ πλευρές πού μελετῶνται εἶναι: τὸ μέγεθος τοῦ χώρου, ἡ τεχνική, οἱ κοινωνικὲς καί οικονομικὲς συνθήκες καί οἱ ἀξιόλογες χαρακτηριστικὲς αἰσθητικὲς παρατηρήσεις.
- γ) Les nuisances et la ville. Σ' αὐτὴ τὴν ἔκθεση μελετᾶται τὸ «πῶς» μπορεῖ νά γίνει ἡ πόλη πῶ φιλικὴ πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Ἡ μολυσμένη ἀτμόσφαιρα καί οἱ καταστροφές ἐξετάζονται ἀπὸ οἰκολογική καί οικονομική πλευρὰ καθὼς καί ἡ σημασία τους γιά τὴν ποιότητα τῆς ζωῆς. Στὴν ἐξέταση τῆς στρατηγικῆς γιά τὴν πολεοδομικὴ ἀνάπτυξη χρησιμοποιοῦνται σάν παραδείγματα ἡ Marne-la-Vallée καί τὸ Vandœuvreil.
- δ) Στὴν ἔκδοση *L'ambiance urbaine* δίδονται παραδείγματα καί περιγράφονται τὰ στοιχεῖα πού συμβάλλουν στὴ δημιουργία μιᾶς συγκεκριμένης αἰσθητικῆς ἀτμόσφαιρας στὸ οἰκιστικὸ περιβάλλον.

2. Institut d'Urbanisme de Paris⁶ (Créteil), κρατικὸ ἴδρυμα πανεπιστημιακοῦ ἐπιπέδου. Ἐπὶ τὸ 1974 μετεκπαιδεύει ἀρχιτέκτονες, πολιτικούς μηχανικούς, γεωγράφους, κοινωνιολόγους καί οικονομολόγους σέ πολεοδόμους (φυσικοὺς σχεδιαστὲς γιά τὴν ἀνάπτυξη καί ἐξέλιξη τῆς κοινωνίας). Τελευταία προφθεῖ τὴν ἔρευνα σέ πέντε κυρίως τομεῖς ἐνδιαφέροντος: α) Τὸ πρόβλημα τῶν μεταφορῶν στὴν ἀναπτυξιακὴ πορεία τοῦ τρίτου κόσμου. β) Παρατηρήσεις οικονομικῆς ὕψης γιά τὴς CBD περιοχὲς (περιοχὲς κέντρων πόλεων) καθὼς καί γιά τὰ κέντρα γραφείων καί ἐμπορίου. γ) Ἀνάλυση γιὰ τὴν ἄνοδο τῶν τιμῶν τῆς γῆς στὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα. δ) Νομικὰ πλαίσια γιά τὴν πολεοδομία καί γενικά τὴν οἰκιστικὴ ἀνάπτυξη. ε) Ποιότητα τῆς ζωῆς στὶς νέες πόλεις καί σέ μεγάλες περιοχὲς ἐξυγιάνσεως.

3. Centre International de Recherche sur Envi-

6. Institut d'Urbanisme de Paris (Créteil)
Avenue du Général de Gaulle, 94010 Créteil
Γνωρίζοντες τὸ θέμα: Claud Chaline.

ronnement et le Développement.⁷ Τὸ κέντρο αὐτὸ ἀσχολεῖται μὲ μιά ἐνδιαφέρουσα ἔρευνα μὲ τίτλο «Ecodéveloppement» (οἰκολογικὴ ἀνάπτυξη). Ἀντικείμενο τῆς ἔρευνας αὐτῆς εἶναι οἱ ἐννοίες πού ὑποστήριξε ὁ Maurice Strong στὰ Ἡνωμένα Ἐθνὰ τὸ 1975.

Ἰνστιτούτο de l'Equipement et de l'Aménagement du Territoire, Direction de l'Aménagement Foncier et de l'Urbanisme.⁸ Ἐδῶ γίνεται ἡ ἐργασία: «Assistance architecturale». Σκοπὸς τῆς εἶναι ἡ ἐντόπιση καί διατήρηση τῶν τοπικῶν παραδόσεων. Ἡ ἔρευνα χρηματοδοτεῖται ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο ἀπὸ ὅπου δίδονται καί οἱ κατευθύνσεις. Ἡ ἔρευνα μεθοδεύτηκε μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο: Σέ κάθε ἕνα ἀπὸ τὰ 95 ἀντίστοιχα τμήματα τῶν νομῶν τῆς Γαλλίας, γίνεται ἐρευνητικὴ ἐργασία γιά τὴ διατύπωση συμβουλῶν καί ὑποδείξεων γιά τὴν τόνωση τῆς τοπικῆς παραδόσεως στοὺς οἰκισμοὺς. Συλλέγονται καί μελετῶνται χαρακτηριστικὰ ἀρχιτεκτονικὰ καί κατασκευαστικὰ στοιχεῖα, ὕλικά καί τρόποι κατασκευῆς, ἡ θέση τῶν οἰκοδομημάτων καί ἡ σχέση τους στὸ χώρο, ἡ προσαρμογὴ στὸ τοπίο, στὸ ἔδαφος καί στὴ θλάση. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ περιβάλλον πού ἔχει ἐξετασθεῖ ἀπὸ ὅλες αὐτές τὶς πλευρὲς, ἐνδιαφέρει ὁ παραδοσιακὸς τρόπος ζωῆς. Γι' αὐτὸ προσπαθοῦν νά περιγράψουν τὶς παραδοσιακὲς δραστηριότητες καί πρὸ παντὸς τὴς ἀασχολήσεις τοῦ ἐλευθέρου χρόνου πού ἀκολουθοῦν τοὺς ἄγραφους νόμους. Τὸ σημαντικό εἶναι ὅτι γίνεται προσπάθεια νά βρεθεῖ ἡ σχέση τῶν στοιχείων μὲ τὶς δραστηριότητες.

Σ' ὅλα τὰ τμήματα τῶν νομῶν, ἐργάζονται σέ αὐτὴ τὴν ἔρευνα ἀρχιτέκτονες, ὑπάλληλοι τοῦ κράτους, πού εἶναι στὴ διάθεση τῶν κατοίκων καί συνεργάζονται μαζί τους: εἶναι ἐπίσης καί στὴ διάθεση τῶν τοπικῶν ὑπηρεσιῶν γι' αὐτὰ τὰ θέματα. Στὸ τέλος τοῦ 1976 ὑπερέβαιναν τοὺς 230.

Πα ρ α τ ῆ ρ ῆ σ η

Ἐπὶ τὴν ἔρευνα θερμὸ ὑποστηρικτὴ τῆς καινούργιας αὐτῆς δουλειᾶς, ἀλλὰ ὑπάρχουν καί αὐτοὶ πού τὴν κριτικάρουν. Οἱ πρῶτοι πιστεύουν ὅτι εἶναι μιά καλὴ ἀρχὴ ἐπαφῆς τῶν ἀρχιτεκτόνων μὲ τοὺς χρήστες, πού ἐστὶ ἀπελευθερώνουν τὸν ἑαυτὸς ἀπὸ τὴν παραδοσιακὴ ἐπαγγελματικὴ εὐπείθεια ἢ τοὺς μεμονωμένους (παραγγέλματα) πελάτες. Πιστεύουν πὼς εἶναι ἕνας τρόπος νά μπορέσουν

7. Centre International de Recherche sur l'Environnement et le Développement

54, Boulevard Raspail, 75270 Paris

Γνωρίζοντες τὸ θέμα: Ignacy Jachs.

8. Ministère de l'Equipement et de l'Aménagement du Territoire

Direction de l'Aménagement Foncier et de l'Urbanisme

2, Avenue du Parc de Passy, 75016 Paris

Γνωρίζοντες τὸ θέμα: M. Orain

οι αρχιτέκτονες να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις τους σε κατ' εὐθείαν και συνεχή επαφή με τον κόσμο. Οι αντίθετοι υποστηρίζουν ότι αυτή η εξέλιξη θά δεσμεύσει τον ιδιότη ἀρχιτέκτονα στη δημιουργική του φαντασία, και ταυτοχρόνως θά δημιουργηθεί ένας ἀνορθόδοξος συναγωνισμός.

Από τὴ δουλειά που ἔχει γίνει ὡς τώρα φαίνεται καθαρά ότι οἱ τοπικές αυτές ἀναλύσεις τῶν στοιχείων καὶ τῶν παραδόσεων τοῦ τρόπου ζωῆς, δίνουν ἀξιόλογο ὑπόβαθρο γιὰ τὸ σχεδιασμὸ νέων πόλεων, τὴν ἐξυγίανση καὶ ἀνάπτυξη τῶν παλαιῶν καὶ γενικά τὴν οἰκιστική ἀνάπτυξη. Ἐπίσης προάγει τὴν αἰσθησι τῆς συντατίσεως τῶν κατοίκων μετὰ τοὺς περιβάλλοντες καὶ ἡ διάθεσή τους γιὰ συμμετοχὴ στὴν ἀνάπτυξη καὶ τὸ σχεδιασμὸ. Ἔγινε ἐπίσης φανερό, ὅπως ὅποτε, ἡ γνώση τοῦ περιβάλλοντος, ἡ σημασία του καὶ ἡ ἐπίδρασή του στὶς ἀνθρώπινες σχέσεις εἶναι ὄχι μόνον χρήσιμο ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖο νὰ ἀναλυθεῖ ὥστε νὰ χρησιμεύσει στὴν μακροχρόνια ἐξέλιξη.

Ἰταλία

Ἔρευνα καὶ πράξη στὸ τοπικὸ ἐπίπεδο.

Bologna: ἡ ἀνάπτυξή της καὶ ἡ ἐξυγίανση τοῦ «ἱστορικοῦ κέντρου» της.⁹ Ἡ ἐργασία στὴ *Bologna* ἔχει χαρακτηριθεῖ γενικά σάν μιά πολὺ καλὴ ἐργασία σὲ ἓνα παλιὸ πολιτιστικὸ περιβάλλον. Εἶναι ἓνα ζῦγισμα κοινωνικῶν στόχων μετὰ τεχνική καὶ οἰκιστική γνώση καὶ τέχνη ὑψηλῆς ποιότητος.

Ἐνας τυχαῖος ἐπισκέπτης δὲν εἶναι εὐκολο νὰ καταλάβει πῶς μιά πόλη, σὲ μιά ἐποχὴ πού τὰ ἄστικά κέντρα συναγωνίζονται σκληρά γιὰ νὰ προσελκύσουν νέες βιομηχανικές ἐγκαταστάσεις, ἀποκρούει πολλὲς τέτοιες ἐδκαίριες καὶ ἀποφασίζει νὰ διαφοροποιήσει τὴν ἀνάπτυξή της.

Ἡ *Bologna* εἶναι τὸ μοναδικὸ παράδειγμα στὴν Ἑυρώπη πού θέτει ἐρωτηματικὰ στὸν τρόπο τῆς ἀποτελεσματικῆς ἀναθεώσεως καὶ ἀναπτύξεως πού υἰοθέτησαν τὰ ἄλλα ἄστικά κέντρα τῆς δεκαετίας τοῦ 1960 καὶ ἐν μέρει τοῦ 1970. Ἀντίθετα ἐδῶ ἐξετάστηκαν διαλεκτικά τὰ δικά της προβλήματα μετὰ τοὺς δικούς της κατοίκους, καὶ οἱ λύσεις πού δόθηκαν ἔγιναν πράξη.

Ἡ ἀνάπτυξη τῆς πόλεως δὲν ἀντιμετωπίζεται μεμονωμένη ἀλλὰ σάν ἓνα περιφερειακὸ πρόβλημα, καὶ ἡ ἐξυγίανση τοῦ ἱστορικοῦ κέντρου δὲν ἀντιμετωπίζεται σάν ἓνα πρόβλημα λειτουργικὸ καὶ συνθετικὸ μόνον (στρουκτούρας) ἀλλὰ σάν ἓνα πρόβλημα πού ἡ λύση του θά πρέπει νὰ ἱκανοποιεῖ τοὺς ὄρους τῆς καθημερινῆς ζωῆς τῶν κα-

τοίκων καὶ τῶν δραστηριοτήτων τους. Ἀκόμη καὶ οἱ ἀρχιτέκτονες τῆς *Bologna* εἶναι συντηρητικοὶ καὶ σκεπτικοὶ στὶς προσωπικές τους προτάσεις γιὰ ριζικές ἀλλαγές μετὰ μεγάλη φαντασία.

Ἡ ἐργασία γίνεται μετὰ μιά κοινὴ πολιτική (policy) πολεοδομῆσεως καὶ οἰκιστικῆς ἀναπτύξεως, πού βασίζεται στὶς τοπικές λειτουργίες καὶ παραδόσεις σὲ ἄμεση συνεργασία μετὰ τοὺς κατοίκους κάθε γειτονιάς. Εἶναι μιά συνεχὴς διαδικασία καὶ μιά πειραματικὴ ἐργασία πού ἔχει σάν ἀρχὴ τὴν ἀνανέωση καὶ τὴν ἀλλαγὴ στὰ πλαίσια ἐνὸς συλλογικοῦ στόχου γιὰ τὴν πόλη καὶ τὸ σύνολο.

Ἡ *Bologna*, ὅπως καὶ οἱ περισσότερες εὐρωπαϊκές πόλεις, εἶχε μιά σημαντικὴ ἀνάπτυξή τὴν δεκαετία τοῦ 1960-1970, καὶ ὁ διπλοασισμὸς τῶν κατοίκων της εἶχε προβλεφθεῖ ἀπὸ τὴν πόλη. Νέα ὀργανωμένα οἰκιστικὰ σύνολα εἶχαν γίνει παράλληλα μετὰ τὶς νέες βιομηχανικές ἐγκαταστάσεις. Σύντομα προέκυψε ἡ ἀνάγκη τοῦ διπλοασισμοῦ τοῦ ἱστορικοῦ κέντρου. Τὸ 1964 ἀνετέθη στό γωστὸ *Kenzo Tange* ἡ μελέτη τοῦ ἀναπτυξιακοῦ σχεδίου πού θά μπορούσε νὰ πραγματοποιήσει τὴν ἐπέκτασή αὐτή. Ὁ *Tange* ἔκανε ἓνα πολὺ ὁμορφο σχέδιο, ὅπου ὅμως τὸ ἱστορικὸ κέντρο θά ἐξαφανιζόταν καὶ ἡ πόλη θά μπορούσε νὰ ἀναπτυχθεῖ δυναμικά καὶ σγύχρονα. Τὸν ἴδιο καιρὸ ἔγινε ἓνας χωρισμὸς τῆς πόλεως σὲ γειτονιές, τόσο οἰκιστικὰ ὅσο καὶ ὀργανικά. Αὐτὴ ἡ ὀργάνωση εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νὰ συνδεθοῦν οἱ ἐκλεγμένοι στὶς δημοτικές ἐκλογές μετὰ τὴν γειτονιά, καὶ σιγά-σιγά δημιουργήθηκαν συμβουλία γειτονιάς μετὰ δικαίωμα ἀποφάσεως στὸ τοπικὸ τους ἐπίπεδο-ἐπίπεδο γειτονιάς.

Ἔτσι ἀναπτύχθηκε ἓνας διάλογος ἀνάμεσα στοὺς ἐκλεγμένους καὶ τοὺς κατοίκους. Ἡ συζήτηση στρεφόταν γύρω ἀπὸ τὰ τοπικὰ προβλήματα πού βεβαίως ἐπηρέαζαν τὴν πολεοδομικὴ ἀνάπτυξη καὶ οἰκοδόμηση. Αὐτὲς οἱ ἀπόντες διοχετεύονταν στὸ δημοτικὸ συμβούλιο γιὰ ἀπόφαση.

Ἡ συζήτηση γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς περιφερείας ἀναγύονταν στὴν σχέση καὶ τὴν ἐξάρτηση τῆς πόλεως ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη περιοχὴ της. Αὐτὴ ἡ σχέση ἐξαρτήσεως ἀναφερόταν στὸν τρόπο τῆς διαμορφώσεως τῆς κατοικίας καὶ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, στὴν παραγωγή καὶ κατανάλωση γενικότερα καὶ εἰδικότερα τῶν παπῶν προϊόντων διατροφῆς. Μετὰ μιά σωστὴ ὀργάνωση καὶ τὶς ἀντίστοιχες ἐπενδύσεις στὴν περιφερειακὴ (περι-αστική) γεωργία, πρὸ παντός τῶν ὀπωροκηπευτικῶν (σὲ μορφή συνεταιριστικῶν ἐνώσεων), πέτυχαν μεταξὺ ἄλλων τὴν ἀποφυγὴ τῆς ἀστικοποιήσεως τοῦ πληθυσμοῦ μέσα στὴν περιφέρεια. Αὐτὸ ἴσχυσε ἀκόμη καὶ στοὺς μικρότερους οἰκισμοὺς πού βρίσκονται στὴν ἄμεση ἐπίδραση τῆς *Bologna*.

Ὁλόκληρη ἡ *Bologna* εἶναι χωρισμένη σὲ 18 γειτονιές πού διοικοῦνται ἀπὸ συμβούλους ἐκλεγ-

9. *Bologna* Ufficio PEEP, Piazza Maggiore 6. *Bologna* Γνωρίζοντας τὸ θέμα: Pier Luigi Cervellati (Assessore all' edilizia pubblica).

μένους μεταξύ τῶν κατοικῶν κάθε γειτονιάς. Οἱ σύμβουλοι αὐτοί εἶναι μέλη τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ὥστε οἱ τοπικές ἀποφάσεις γιά τίς ἀνάγκες καί τίς ἐπιθυμίες (στόχος) τῆς κάθε γειτονιάς νά φθάνουν στό δημοτικό συμβούλιο. Οἱ σύμβουλοι τῆς γειτονιάς εἶναι ἐπίσης μέλη καί τῶν διαφόρων ἐπιτροπῶν, ὅπως π.χ. ἐπιτροπή τῶν σχολείων, ἐπιτροπή κυκλοφορίας, κλπ. Ἡ συμμετοχή καί ἡ ἐπιρροή ἀρχίζει ἀπό τή μικροκλίμακα τοῦ τοπικοῦ ἐπιπέδου καί φθάνει στό δημοτικό συμβούλιο.

Τό παλιό ἱστορικό κέντρο εἶναι χωρισμένο σέ 4 γειτονιές (συνοικίες). Σ' αὐτές τό καλοκαίρι τοῦ 1976 εἶχαν ἀνανεωθεί καί ἐκσυγχρονισθεῖ 700 δωμάτια. Ἡ ἐργασία προχωρεῖ σχετικά ἀργά ἀλλά μέ πολύ μεγάλη προσοχή καί ἐνδιαφέρον. Τό πληθυσμιακό μέγεθος τῆς πόλεως ἔχει ἀποτελεσματικά διατηρηθεῖ γύρω στούς 500.000 κατοίκους τά τελευταῖα 10 χρόνια. Εἶναι ἕνα μοναδικό ζωντανό παράδειγμα πολυεσοδικοῦ καί ἀναπτυξιακοῦ προγραμματισμοῦ βασισμένο σέ πολιτική (policy) καί ἰδεολογία.

Τά χρήματα προέρχονται στή μεγάλη τους πλειοψηφία ἀπό τό κράτος, δηλαδή, ἀπό τήν κεντρική διοίκηση στή Ρώμη.

Ἑλλάδα

Προσπάθεια εἰσαγωγῆς τῶν βασικῶν ἐννοιῶν στήν ἐκπαίδευση.

Μιά σωστή καί ἀξιόλογη προσπάθεια γίνεται αὐτό τόν καιρό ἀπό τή Γραμματεία τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Χωροταξίας καί Περιβάλλοντος τοῦ Ὑπουργεῖου Συντονισμοῦ, γιά τήν εἰσαγωγή βασικῶν γνώσεων γιά τό περιβάλλον καί τή δημιουργία ἀντιστοίχων θέσεων στούς μαθητές καί τοῦς δασκάλους στά σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος.

Πρόκειται γιά ἕνα πρόγραμμα πού ὀνομάστηκε «Περιβαλλοντική Ἐκπαίδευση». Θά προταθεῖ στό Ὑπουργεῖο Παιδείας (ΚΕΜΕ, κέντρο ἐκπαιδευτικῶν μελετῶν καί ἐπιμορφώσεων) γιά νά εἰσαχθεῖ στή διδασκαλία τοῦ δημοτικοῦ καί τοῦ λυκείου.

Στό πρόγραμμα αὐτό ἐπιδιώκεται νά βρεθεῖ ἡ διαδίκασια πού ὁδηγεῖ στήν ἀναζήτηση τῶν ἀξιών τοῦ περιβάλλοντος καί νά συγκεκριμενοποιηθοῦν οἱ ἐννοιες πού συμβάλλουν στή δημιουργία σωστῶν θέσεων γι' αὐτό. Δηλαδή, ἡ συνειδητοποίηση τῆς σχέσεως πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στόν ἄνθρωπο καί τόν πολιτισμό του, τήν παράδοσή του, τό φυσικό του περιβάλλον καί τό οἰκιστικό καί τεχνικό του περιβάλλον.

Μέ τή συνειδητοποίηση αὐτῶν τῶν σχέσεων καί τῶν ἀξιῶν, πιστεύεται ὅτι θά βοηθηθεῖ τό παιδί—καί ἐπομένως ὁ ἄνθρωπος—στό νά καταλαβαίνει καί νά ἀξιολογεῖ τό περιβάλλον πού ζεῖ

συνειδητοποιώντας τίς σχέσεις του μ' αὐτό. Μέ τίς γνώσεις αὐτές πιστεύεται ἐπίσης ὅτι θά μπορέσει ὁ ἄνθρωπος νά πάρει συγκεκριμένες θέσεις καί νά δραστηριοποιηθεῖ γιά τή διατήρηση, τήν ἐξέλιξη καί τή βελτίωση τοῦ περιβάλλοντός του.

Ἡ διδασκαλία προτείνεται νά γίνεται ὄχι σάν χωριστό μάθημα, ἀλλά ἐνσωματωμένη στά ἀναλυτικά προγράμματα καί στά βοηθήματα τῶν διδασκάλων. Προτείνεται ἐπίσης τό μάθημα νά γίνεται μέ περιπάτους, ὅπου οἱ διδάσκοντες τά παιδιά τί εἶναι τό περιβάλλον, πῶς αἰσθάνονται σ' αὐτό, πῶς πρέπει νά τό ἀξιολογοῦν καί πῶς μπορεῖ αὐτό νά καλλιερευθεῖ.

Εἶναι ἡ ἀρχή μιᾶς ἀπαραίτητης προσπάθειας, πού θά βοηθήσει τή γνώση τοῦ ἀνθρώπου γιά τό πού καί πῶς βρίσκεται καί ζεῖ. Θά ἀναπτύξει ἐπίσης τό αἶσθημα τῆς σχέσεως καί τῆς ἐξαρτήσεως πού ἔχει καί πού πρέπει νά ἔχει ὁ ἄνθρωπος μέ τό φυσικό, τό τεχνικό καί τό ἀνθρώπινο περιβάλλον του, δηλαδή, μέ τόν τόπο του καί τήν ἐξέλιξή του.

Συγκρίνοντας τά παραδείγματα ἐργασίας ἀπό τήν Εὐρώπη, πού περιγράφηκαν στό κείμενο αὐτό, μέ τήν δραστηριότητα στούς τομεῖς αὐτούς στή χώρα μας, ὁ Ἑλληνας εἰδικός πού ἐργάζεται στούς τομεῖς αὐτούς εἶναι φυσικό νά αἰσθάνεται ὅτι δέν ἐργάζεται μέ τόν ἀντίστοιχο, ἀναλυτικά, σωστό τρόπο. Σέ μιά περίοδο πού ἡ ἀνάπτυξη, ἡ ταχύρρυθμη μάλιστα ἀνάπτυξη καί ἡ ἀποκέντρωση (ὑδρροκεφαλισμός Ἀθήνας, πού τόν ἀκολουθεῖ Ἡ Θεσσαλονίκη) εἶναι δύο ἀπό τοῦς βασικούς στόχους στή χώρα μας, ἡ ὀρθή θέση, «τό πῶς» πού εἶπαμε πῶς πάνω, δέν ἐξετάζεται μέ τήν ἀνάλογη μεθοδικότητα, ἡ τουλάχιστον δέν ἔχει ἐνταχθεῖ σέ μηχανισμούς καί δέν ἔχει ἐκφραστεῖ σέ κανόνες πού νά ἐφαρμόζονται.

Μήπως θά μπορούσαμε νά ἐργασθοῦμε ἀποτελεσματικότερα ἂν σκεφθοῦμε ὅτι, ἀφοῦ τώρα ἀναπτυσσόμαστε, θά ἔπρεπε νά τολμήσουμε τή σωστή ἀντιμετώπιση τῶν θεμάτων αὐτῶν διδασκόμενοι ἀπό τά λάθη τῶν ἄλλων, αὐτῶν πού χρειάζονται πολύ περισσότερα χρήματα καί χρόνο τώρα πλέον γιά νά ἀλλάξουν τά πεπραγμένα καί ταυτοχρόνως νά συνεχίσουν στή νέα γραμμῆ; Ἄν μάλιστα σκεφθεῖ κανεῖς ὅτι δέν θά εἴμαστε οἱ πρωτοπόροι ὅσον ἀφορᾷ τίς μεθοδολογίες καί τά προγράμματα, ἡ ἐνταξί τῆς δουλειᾶς αὐτῆς στά ἑλληνικά δεδομένα εἶναι πολύ πῶς εὐκόλη. Ἄντιθετα, ἂν συνεχίσουμε μέ τή μονοθημένη καί ἐλαττωμένη ἐρευνητική ἀντιμετώπιση τῶν θεμάτων αὐτῶν, πού ἐφαρμόζουμε σήμερα, μεγαλώνουμε τό χάσμα μέ τήν Εὐρώπη. Οἱ περιορισμοί εἶναι συνήθως ὁ χρόνος καί τά χρήματα. Εἶναι ὅμως εἰλικρινεῖς οἱ περιορισμοί αὐτοί; ἢ μήπως καί περισσότερα ὄστωχα τοποθετημένα χρήματα σπαταλοῦμε μονόπλευρα ἐξετασμένα, καί ὁ χρόνος ἐπανορθώσεως τῶν πεπραγμένων θά εἶναι πῶς μεγάλος στό τέλος;

ΠΗΓΕΣ

1. *What Now: Another Development*, 1975. Prepared on the occasion of the seventh Special Session of the United Nations General Assembly.
2. «Rapport från studieressa 1976». Tekniska Högskolan-Stockholm, Samhällsbyggnad/Stadsbyggnad, Prof. Igor Dergalin (Έκθεση από επιστημονικό ταξίδι (1976) του καθηγητή του Igor Dergalin, Πολυτεχνείο Στοκχόλμης).
3. «Arkitektens Roll i Samhället». *Arkitekt dagen*, 1972, του Björn Linn.
4. «Att Överbygga Gabet Mellan Arkitekter och Användare». *Arkitekt tidningen (AT)*, 5. 77, Prof. Igor Dergalin.
5. «London, Paris och Bologna», *Fran Bygghforskningen*, 2. 77, Prof. Igor Dergalin.
6. Ένημερωτικό ταξίδι στην Bologna τό καλοκαίρι του 1976 της Ελένης Δεργκάλην.